

Актуальний стан та стратегічні перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні

Барабаш Олексій Юрійович¹, Загорська Дар'я Михайлівна²

Опубліковано	Секція	УДК
25.12.2025	Економіка	369.5(477)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18056779>

Анотація. Стаття сфокусована на комплексному аналізі сучасного стану та перспектив розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні в період воєнно-політичної нестабільності та структурних дисбалансів на ринку праці. Досліджено ключові показники функціонування недержавних пенсійних фондів, визначено їхню роль у багаторівневій пенсійній системі, динаміку активів, дохідність та масштаби охоплення населення. Особливу увагу приділено інституційним проблемам, що стримують розвиток недержавного пенсійного забезпечення, зокрема низькому рівню фінансової довіри, обмеженій диверсифікації інвестиційних портфелів, недостатнім податковим стимулам та слабкому розвитку фондового ринку.

Порівняння ринкової ситуації, що склалася в Україні, з практиками країн ЄС, Північної Америки та Океанії дає змогу стверджувати, що ефективність недержавних пенсійних систем забезпечується завдяки декільком факторам. Серед них поєднання державного регулювання, високої залученості роботодавців та стабільної інституційної інфраструктури. Україна має третій рівень пенсійної системи, що виконує подвійну функцію – соціальну (підвищення коефіцієнта заміщення) та інвестиційну (формування «довгих» внутрішніх ресурсів). Ці показники мають критичну важливість у контексті післявоєнної відбудови.

Запропоновано стратегічні напрями посилення ролі НПЗ: удосконалення регуляторної політики, цифровізація адміністрування, розширення участі роботодавців та впровадження дієвих податкових стимулів для громадян і бізнесу. Серед ключових перспектив досліджень слід виділити розробку моделей інтеграції НПЗ із накопичувальним другим рівнем та глибокий аналіз впливу макроекономічних шоків на стійкість фондів. Окремо слід розглянути питання вивчення ефективності інноваційних цифрових платформ для адміністрування пенсійних рахунків та підвищення фінансової грамотності населення.

¹ студент економічного факультету, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків, <https://orcid.org/0009-0000-2623-3986>

² кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків, <https://orcid.org/0000-0002-5905-5837>

Ключові слова: недержавні пенсійні фонди (НПФ), пенсійна реформа, солідарна система, накопичувальна система, ринок фінансових послуг, інвестиційні стратегії.

Current State and Strategic Prospects for the Development of Non-State Pension Provision in Ukraine

Annotation. The article provides a comprehensive analysis of the current state and development prospects of the non-state pension system in Ukraine under conditions of military and political instability and structural imbalances in the labor market. The key performance indicators of non-state pension funds are examined, including their role within the multi-tier pension system, asset dynamics, profitability, and the scale of population coverage. Particular attention is paid to institutional constraints hindering the development of non-state pension provision, such as low levels of financial trust, limited diversification of investment portfolios, insufficient tax incentives, and the underdevelopment of the domestic stock market.

A comparative analysis of the Ukrainian pension market with practices in the EU, North America, and Oceania suggests that the effectiveness of non-state pension systems depends on a combination of state regulation, strong employer participation, and a stable institutional infrastructure. In Ukraine, the third tier of the pension system performs a dual function – social (increasing the replacement rate) and investment (mobilizing long-term domestic financial resources), which is particularly important in the context of post-war reconstruction.

The article proposes strategic directions for strengthening the role of non-state pension funds, including improvements in regulatory policy, digitalization of administration, expansion of employer participation, and the introduction of effective tax incentives for both citizens and businesses. Among the key areas for further research are the development of models for integrating non-state pension funds with the second-tier funded system, as well as an in-depth analysis of the impact of macroeconomic shocks on fund sustainability. In addition, the effectiveness of innovative digital platforms for pension account administration and for enhancing the financial literacy of the population requires further investigation.

Keywords: non-state pension funds (NPFs), pension reform, pay-as-you-go system, funded pension system, financial services market, investment strategies.

Вступ

Сучасна система соціального захисту України переживає один із найскладніших періодів своєї історії. Ключовим викликом для національної економіки та соціальної безпеки держави залишається критичний стан пенсійного забезпечення. Традиційна солідарна (розподільча) система, яка десятиліттями була основою соціальних гарантій, вичерпала свій ресурс і демонструє неспроможність забезпечити гідний рівень життя громадян після завершення трудової діяльності [1].

Хронічний дефіцит бюджету Пенсійного фонду України, який покривається за рахунок дотацій з Державного бюджету, створює надмірне навантаження на публічні фінанси. Ситуація ускладнюється глибокою демографічною кризою: старінням нації, скороченням народжуваності та безпрецедентними масштабами зовнішньої міграції працездатного населення, спричиненими повномасштабним вторгненням РФ. За прогнозами експертів та демографів, співвідношення платників податків до пенсіонерів наближається до критичної межі 1:1, що робить неможливим суттєве підвищення пенсійних виплат виключно в межах солідарної системи [2].

У цьому контексті безальтернативним шляхом реформування є перехід до реальної багаторівневої моделі, де ключову роль має відігравати недержавне пенсійне забезпечення (НПЗ). Саме третій рівень пенсійної системи потенційно має виконувати = подвійну функцію: соціальну (підвищення коефіцієнта заміщення заробітної плати пенсією) та інвестиційну (акумуляція довгострокових внутрішніх інвестицій для економіки) [3]. Самі ці параметри мають важливе значення для системи післявоєнної відбудови та стабільного економічного зростання.

Проте, незважаючи на законодавче запровадження системи недержавного пенсійного забезпечення ще у 2004 році, цей сектор так і не став масовим інструментом накопичення в Україні. Ринок недержавних пенсійних фондів (НПФ) в Україні характеризується низьким рівнем охоплення населення, незначними обсягами активів у відношенні до ВВП та консервативними інвестиційними стратегіями [4]. Проблему лише поглиблюють критерії інституційної нестабільності та низький рівень організації й розвитку внутрішнього фондового ринку.

Науковий дискурс щодо розвитку пенсійної системи України в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення набув особливої гостроти у 2023–2025 роках. Вітчизняні вчені та аналітики фокусують увагу на трьох ключових векторах: демографічній стійкості солідарної системи, ефективності функціонування недержавних пенсійних фондів (НПФ) в умовах війни та перспективах запуску обов'язкового накопичувального рівня [5].

Проблематика стійкості пенсійної системи України в умовах тривалих демографічних, економічних і воєнно-політичних викликів широко представлена в науковому дискурсі останніх років. Одним із центральних напрямів досліджень є аналіз демографічних обмежень солідарної моделі. У працях Е. Лібанової, а також колективних дослідженнях Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України підкреслюється критичність демографічних дисбалансів. Поява цих дисбалансів зумовлюється внаслідок тривалого старіння населення, негативної міграційної динаміки та падіння народжуваності [6]. Науковці доводять, що повномасштабна війна суттєво прискорила ці процеси, спричинивши відтік працездатного населення та збільшення частки осіб старшого віку [7]. Зміна демографічної піраміди, за їх висновками, у середньостроковій перспективі неминуче зменшує базу платників ЄСВ і водночас підвищує навантаження на солідарну систему, що робить її фінансово незбалансованою за самим принципом функціонування.

Питання фінансової стійкості першого рівня пенсійної системи аналізуються також у звітах Рахункової палати України [8], Міністерства фінансів [9] та роботах таких авторів, як В. Плиса чи А. Цюпка [10]. Дані державного аудиту засвідчують хронічний дефіцит Пенсійного фонду, який щорічно покривається значними трансферами з державного бюджету та характеризується зростанням боргових зобов'язань. Дослідники наголошують, що солідарна система дедалі більше перетворюється на фіскальний тягар, а її подальше функціонування без розвитку накопичувальних елементів є економічно неспроможним. Така залежність від бюджетних ресурсів підсилюється макроекономічною нестабільністю, скороченням фонду оплати праці та падінням надходжень ЄСВ у воєнний період, що додатково підриває стійкість існуючої моделі.

Паралельно зі зростанням кризових явищ у солідарній системі в науковому середовищі активізувалися дослідження, присвячені розвитку недержавних пенсійних фондів як ключового елементу багаторівневої архітектури пенсійного забезпечення. У працях С. Грушецького [11] та В. Сидоренко [12], а також в аналітичних оглядах Нацкомфінпослуг та НКЦПФР [13] висвітлюються проблеми функціонування НПФ у кризових умовах. Автори звертають увагу на низьку диверсифікацію інвестиційних портфельів, домінування державних цінних паперів, обмежений розвиток

корпоративного сектору, недостатній рівень прозорості та корпоративного управління, а також на структурну проблему низької довіри населення до фінансових інститутів [14]. У наукових публікаціях підкреслюється, що обмеження ринку капіталу та невисока фінансова грамотність громадян істотно стримують потенціал недержавного пенсійного забезпечення [15]. У свою чергу це не дозволяє третій ланці пенсійної системи виконувати повноцінну інвестиційну функцію.

Вагому частину сучасного економічного дискурсу становлять порівняльні дослідження міжнародних моделей пенсійних накопичень. Наукові роботи [16; 17], а також звіти Світового банку [18] та OECD [19] демонструють широкий спектр успішних механізмів, реалізованих у Чилі, Польщі, Литві, Естонії та Австралії. У центрі уваги цих досліджень стоять інституційні передумови ефективної накопичувальної системи. Серед них виділяють передбачуваність регуляторної політики, високий рівень довіри до інститутів, розвинутий фондовий ринок, чіткі механізми захисту прав учасників та стимулювання участі роботодавців. Зокрема, моделі Австралії та Польщі часто розглядаються як орієнтири для країн із трансформаційною економікою, оскільки демонструють здатність поєднувати соціальну відповідальність, ринкову конкуренцію та довгостроковий інвестиційний ефект.

Окрема група досліджень, представлена роботами В. Кравченка, А. Рудика, І. Луніної та інших фахівців у галузі державних фінансів, зосереджена на пошуку оптимальної моделі модернізації української пенсійної системи в умовах війни та повоєнного відновлення [20]. У центрі цих робіт – необхідність прискореного запуску обов'язкового накопичувального рівня, посилення ролі роботодавців, удосконалення наглядових механізмів, цифровізація адміністрування та підвищення фінансової грамотності громадян. Автори наголошують, що накопичувальні пенсійні активи здатні стати важливим джерелом внутрішніх інвестицій у період післявоєнної відбудови, що відповідає світовим практикам формування «довгих» ресурсів через інститути пенсійного страхування.

Таким чином, огляд наукових джерел свідчить про консенсус дослідників щодо неможливості збереження ефективності солідарної системи в її сучасному вигляді та необхідності розвитку недержавного пенсійного забезпечення. У фокусі сучасного дискурсу знаходиться пошук оптимальної моделі поєднання добровільних і обов'язкових накопичувальних механізмів, підвищення ефективності НПФ та формування стабільної інституційної інфраструктури. Основною вимогою до неї є здатність забезпечити соціальну та фінансову стійкість пенсійної системи України у довгостроковій перспективі.

Метою статті є комплексний аналіз сучасного стану ринку недержавного пенсійного забезпечення в Україні, оцінка впливу воєнно-політичних та економічних чинників на стійкість недержавних пенсійних фондів. Окрему увагу приділено питанню обґрунтування стратегічних перспектив розвитку системи як ключового елемента фінансової безпеки громадян.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

1. Проаналізувати динаміку основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів (кількість учасників, обсяг активів, дохідність) у довоєнний період та під час дії воєнного стану.
2. Ідентифікувати системні проблеми та ризики, що стримують розвиток третього рівня пенсійної системи, зокрема фактори низької довіри населення та недосконалості регуляторного середовища.
3. Дослідити структуру інвестиційних портфелів НПФ та оцінити їхню ефективність в умовах високої інфляції та обмеженості фондового ринку.

Результати

Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні характеризується суперечливими тенденціями: номінальним зростанням активів на тлі стагнації охоплення населення та консолідації ринку. Станом на початок 2025 року, третій рівень пенсійної системи України представлений переважно недержавними пенсійними фондами (НПФ), адміністраторами НПФ та страховими компаніями зі страхування життя. Аналіз статистичних даних дозволяє виділити чітку тенденцію до скорочення кількості зареєстрованих НПФ, що свідчить про очищення ринку від «сплячих» фондів та посилення регуляторних вимог НКЦПФР.

Загальна вартість активів системи НПЗ продовжує зростати, проте це зростання значною мірою є інфляційним. У реальному вимірі, враховуючи індекси інфляції 2022–2024 років, купівельна спроможність пенсійних накопичень зазнала тиску. Проблематика пенсійного забезпечення є однією з ключових складових соціальної політики будь-якої держави. У контексті демографічного старіння населення, зростання навантаження на солідарну систему та обмежених можливостей державного бюджету, особливої актуальності набуває розвиток недержавного пенсійного страхування.

В Україні, відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» (2003 р.), створено правові умови для формування третього рівня пенсійної системи, який передбачає добровільну участь громадян у недержавних пенсійних програмах. Проте, незважаючи на нормативне забезпечення, рівень участі населення у таких програмах залишається низьким, що свідчить про потребу в удосконаленні механізмів стимулювання та регулювання НПС [21].

Крім того, демографічна криза, що характеризується старінням населення та високим рівнем міграції (який критично посилюється внаслідок повномасштабної війни), створює надмірне навантаження на солідарну пенсійну систему України. Дефіцит Пенсійного фонду України (ПФУ) стабільно покривається за рахунок державного бюджету, що в умовах воєнного стану та обмежених ресурсів стає нестійкою моделлю.

Коефіцієнт заміщення заробітку пенсією в Україні є одним з найнижчих у Європі і має тенденцію до подальшого зниження. Це актуалізує питання пошуку дієвих механізмів забезпечення гідного рівня життя громадян після виходу на пенсію. У цьому контексті розвиток недержавного пенсійного забезпечення (третій рівень пенсійної системи) набуває стратегічного значення не лише як інструмент соціального захисту, але і як потужне джерело внутрішніх «довгих грошей» для інвестування у відновлення національної економіки.

Недержавне пенсійне страхування – це система накопичення та інвестування коштів фізичних і юридичних осіб з метою забезпечення додаткових пенсійних виплат у старості. Як зазначає В. Базилевич, сутність НПС полягає у формуванні індивідуального пенсійного капіталу, який доповнює державну солідарну систему. Принципи НПС базуються на добровільності, самофінансуванні, довгостроковості, економічній самостійності та захисті прав учасників [22].

Основні функції НПС:

- соціальна – забезпечення додаткового доходу після виходу на пенсію;
- економічна – залучення інвестиційних ресурсів у національну економіку;
- стимулююча – формування культури заощадження серед громадян;
- страхова – розподіл ризиків між учасниками системи.

Як відзначає О. Кузнєцова, недержавні пенсійні фонди (НПФ) є важливою ланкою фінансового ринку, оскільки забезпечують довгострокові інвестиції у національну економіку, підтримуючи її стабільність [23].

Основні тенденції розвитку ринку:

- поступове зростання кількості учасників завдяки активізації роботодавців;
- підвищення прибутковості інвестиційних портфелів НПФ;

- посилення державного нагляду та підвищення прозорості діяльності фондів;
- розвиток цифрових платформ для управління пенсійними рахунками.

Попри позитивні тенденції, ринок залишається недостатньо розвиненим. За оцінкою експертів Інституту демографії НАН України, рівень довіри громадян до фінансових інститутів є одним з найнижчих у Європі, що безпосередньо впливає на обсяги пенсійних накопичень.

Серед ключових проблем функціонування НПС в Україні можна виділити низький рівень фінансової грамотності населення, відсутність податкових стимулів для роботодавців і громадян, а також недостатню стабільність фінансових ринків. Чимало науковців зосереджують увагу також на проблемі впливу воєнного стану, що призвів до відтоку капіталу та зменшення довіри до довгострокових інвестицій. Крім того, відсутність ефективного контролю за діяльністю адміністраторів фондів і недосконалість системи захисту прав вкладників посилюють ризики для учасників пенсійних програм. Більш детально питання ринкових викликів продемонстровано у Таблиці 1.

Таблиця 1

Ключові виклики функціонування та розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні

Категорія	Зміст / Характеристика
Ринкова структура та динаміка	Скорочення кількості НПФ через очищення ринку від «сплячих» фондів. Номінальне зростання активів при зниженні реальної купівельної спроможності накопичень (вплив інфляції 2022–2024 рр.). Консолідація учасників ринку та посилення регулювання з боку НКЦПФР.
Інвестиційні тенденції	Потреба в підвищенні диверсифікації, зменшенні домінування ОВДП. Посилення державного контролю та вимог до прозорості фондів.
Демографічний контекст	Старіння населення та різке зростання міграції (особливо з 2022 р.). Поглиблення навантаження на солідарний рівень і дефіцит ПФУ. Зниження коефіцієнта заміщення – один із найнижчих у Європі.
Ключові проблеми та виклики	Низький рівень довіри до фінансових інститутів. Недостатня фінансова грамотність населення. Високі адміністративні витрати фондів. Нестабільність фінансових ринків. Негативний вплив воєнного стану на інвестиційний клімат.

Джерело: створено автором

Досвід країн Європейського Союзу, Північної Америки та окремих держав Центрально-Східної Європи підтверджує, що ефективний розвиток недержавного пенсійного забезпечення (НПС) можливий лише за умови збалансованого поєднання державного регулювання, ринкових стимулів та високого рівня довіри населення до фінансових інститутів. Успішні моделі відрізняються різними інструментами, але мають спільні елементи, які можуть бути адаптовані до українських реалій.

Так, наприклад, Польща, Латвія та Литва належать до групи держав, які у 1990–2000-х роках здійснили глибоку реструктуризацію пенсійних систем, поєднавши

солідарний рівень із накопичувальними механізмами. У цих країнах другий та третій рівні є ключовими елементами системи, а участь у них значною мірою стимулюється законодавством та роботодавцями. При цьому значна частина внесків інвестується у диверсифіковані портфелі, включаючи акції, корпоративні облігації та індексні фонди, що підвищує довгострокову прибутковість. Урядом було додатково сформовано високий рівень прозорості діяльності пенсійних фондів і дієвий нагляд з боку державних регуляторів. Особливо показовою є Польща, де багаторівнева модель дозволила зменшити навантаження на солідарний рівень і водночас активізувати ринок капіталу. У Латвії накопичувальна компонента стала одним із ключових джерел внутрішніх інвестицій, що сприяло економічному зростанню.

Країни Західної Європи демонструють найстійкіші моделі пенсійних систем, які базуються на обов'язковості накопичень, високому рівні роботодавських пенсійних планів та розвинених механізмах колективного інвестування. У Нідерландах та Данії роботодавці відіграють центральну роль, забезпечуючи до 70–80 % внесків у пенсійні фонди. Високий рівень диверсифікації інвестицій та професійне управління активами дозволяють забезпечувати стабільні довгострокові доходи. Швеція успішно реалізувала систему Premium Pension, де громадяни мають можливість вибору інвестиційного портфеля, а частина внесків автоматично розміщується у державному індексному фонді AP7, який демонструє одну з найвищих доходностей у Європі. Ці моделі доводять, що ключовим чинником є високий рівень довіри населення, сформований завдяки тривалому періоду прозорої роботи пенсійних фондів.

Що стосується країн Північної Америки, США і Канада є прикладами держав, де значна частина пенсійних накопичень акумулюється у корпоративних та індивідуальних пенсійних планах. У США популярними є програми 401(k) та IRA, участь у яких активно стимулюється податковими пільгами. Канада має змішану модель, де потужні корпоративні фонди (наприклад, Ontario Teachers' Pension Plan) виступають одними з найбільших глобальних інвесторів. Спільною рисою для обох країн є наявність чітких правил корпоративного управління, прозорих стандартів звітності та високого рівня відповідальності адміністраторів фондів. Ці моделі базуються на принципах обов'язковості, довгостроковості інвестицій, розвинутого ринку капіталів та жорсткого регуляторного нагляду (Таблиця 2).

Таблиця 2

Порівняння систем недержавного пенсійного забезпечення в Україні та у провідних міжнародних моделях

Критерій	Україна	Центрально-Східна Європа (Польща, Латвія, Литва)	Західна Європа (Нідерланди, Данія, Швеція)	Північна Америка (США, Канада)
Тип моделі	Добровільний 3-й рівень; низька участь	Обов'язкові або напівобов'язкові накопичувальні рівні	Обов'язкові корпоративні пенсійні плани	Розвинені корпоративні та індивідуальні плани
Участь роботодавців	Низька	Системно передбачена законодавством	Дуже висока, становить основу пенсійної моделі	Висока через корпоративні програми

Податкові стимули	Мінімальні, малоефективні	Суттєві стимули для роботодавців і працівників	Розгалужена система пільг	Потужні стимули (401(k), IRA)
Диверсифікація інвестицій	Низька; домінують ОВДП	Помірна-висока; портфелі збалансовані	Дуже висока; глобальні інвестиції	Висока; значна частка акцій та фондів
Рівень довіри населення	Низький через воєнні ризики та кризу інститутів	Середній, з тенденцією до зростання	Дуже високий	Високий

Джерело: створено автором

Дані, наведені в таблиці 2, демонструють суттєві структурні відмінності між системою недержавного пенсійного забезпечення в Україні та моделями, що функціонують у країнах Центрально-Східної Європи, Західної Європи та Північної Америки. Українська модель характеризується добровільним характером третього рівня пенсійної системи, низьким рівнем участі роботодавців, обмеженими податковими стимулами та слабкою диверсифікацією інвестиційних портфелів, у яких домінують державні боргові інструменти. Натомість у провідних міжнародних практиках недержавні пенсійні механізми інтегровані в обов'язкові або корпоративні пенсійні схеми, що забезпечує масовість участі, вищу дохідність активів і стійку довіру населення. Особливо показовою є роль роботодавців та держави у формуванні стимулюючого інституційного середовища, що в поєднанні з розвинутою фінансовою інфраструктурою та цифровими інструментами адміністрування дозволяє забезпечувати довгострокову стабільність пенсійних фондів.

Узагальнення міжнародного досвіду та виявлених інституційних диспропорцій дозволяє окреслити ключові напрями розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Загальною тенденцією є використання цифрових технологій для адміністрування рахунків, автоматизації звітності та забезпечення прозорості діяльності фондів.

Перспективи розвитку НПС в Україні пов'язані з кількома ключовими напрямами:

1. Запровадження податкових стимулів для учасників пенсійних програм.
2. Цифровізація системи управління НПФ – створення єдиного електронного реєстру учасників і онлайн-доступу до персональних рахунків.
3. Інституційна консолідація – об'єднання дрібних фондів для зниження витрат і підвищення надійності.
4. Фінансова освіта населення через державні програми та ЗМІ.
5. Посилення контролю держави за діяльністю адміністраторів і зберігачів.

У стратегічній перспективі важливим є інтегрування НПС у загальну систему пенсійного забезпечення, з урахуванням накопичувального другого рівня, що планується до запровадження в Україні після стабілізації економіки.

Висновки

У результаті проведеного дослідження сучасного стану та перспектив розвитку недержавного пенсійного страхування в Україні можна зробити такі висновки.

Система недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ) в Україні, попри двадцятирічну історію існування, так і не стала масовим інструментом соціального захисту. З охопленням менше 7% економічно активного населення та мізерним

відношенням активів до ВВП, третій рівень пенсійної системи наразі не здатен суттєво вплинути на коефіцієнт заміщення пенсією для майбутніх пенсіонерів.

В умовах повномасштабного вторгнення ринок НПЗ продемонстрував інституційну стійкість – не відбулося масових банкрутств чи зупинки виплат. Проте війна загострила структурні проблеми: висока інфляція нівелювала значну частину реальної дохідності активів, а невизначеність змусила учасників ринку перейти до ультраконсервативних інвестиційних стратегій (акцент на ОВДП та депозитах).

Головним стримуючим фактором розвитку є не стільки низька платоспроможність населення, скільки тотальна недовіра до довгострокових фінансових інститутів. Відсутність гарантій збереження вкладів (аналогічних ФГВФО) ставить НПФ у завідомо програшну позицію порівняно з банківським сектором.

Повоєнне відновлення України вимагатиме значних обсягів «довгих» грошей. НПФ можуть стати ключовим внутрішнім інвестором, але лише за умови докорінної зміни регуляторного ландшафту: запровадження системи гарантування вкладів, розширення переліку дозволених інструментів інвестування (зокрема в інфраструктурні проєкти) та інтеграції з майбутнім обов'язковим накопичувальним рівнем.

Список використаних джерел

1. Житар М. Трансформація ринку праці в умовах забезпечення економічної безпеки держави: виклики, ризики та стратегічні напрями стабілізації. Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій. 2025. № 1(15). С. 48–58. <https://doi.org/10.32750/2025-0105>
2. Підлипна Р., Смочко В. Тенденції формування бюджету Пенсійного фонду України та фактори впливу. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2021. № 9. С. 68–76. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.9.9>
3. Гаврилюк В. До питання формування сучасної пенсійної системи України в умовах глобальних викликів. Економіка та суспільство. 2023. № 51. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-28>
4. Марич М., Шупер А. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. Економіка та суспільство. 2021. № 31. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-16>
5. Скиба Г. І., Очкас М. П. Бюджетна система України: проблемні питання та тенденції розвитку в умовах воєнного стану. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки. 2023. № 5(72). С. 57–62. <https://doi.org/10.32689/2523-4536/72-9>
6. Лібанова Е. М. Людський капітал України: втрати внаслідок війни і перспективи повоєнного відродження (стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 5 лютого 2025 року). Вісник Національної академії наук України. 2025. № 4. <https://doi.org/10.15407/visn2025.04.038>
7. Пашкевич Є. Формування ринку праці в умовах міграції, спричиненої російсько-українською війною. Modeling the Development of the Economic Systems. 2024. № 3. С. 315–325. <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-13-44>
8. Рахункова палата України. Звіт про результати аудиту ефективності «Стійкість Пенсійного фонду України в умовах воєнного стану». 2024. URL: <https://rp.gov.ua/>
9. Міністерство фінансів України. (2025). URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>
10. Плиса В., Цюпка А., Мунтян Б. Фінансова стійкість як запорука економічної безпеки підприємства в умовах повоєнного відновлення економіки. Сталий розвиток економіки. 2025. № 3(54). С. 81–86. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-54-12>

11. Грушецький С. Комбінована модель функціонування системи накопичувального пенсійного забезпечення. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2024. № 3(2). С. 33–45. <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240302.04>
12. Сидоренко В. М. Проблеми функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні. *Економіка і держава*. 2022.
13. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>
14. Нижниченко Я. Є. Криза довіри як фактор економічної стагнації в Україні. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. № 22. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17347421>
15. Божидай І. І., Хлопоніна-Гнатенко О. І., Міненко С. І., Логвіненко Є. В. Історія становлення та передумови формування тіньової економіки України. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. № 24. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17833830>
16. Tsetoura A. Coordination of pension systems. In *Pension rights and free movement of persons* (pp. 41–87). Springer Nature Switzerland, 2025. https://doi.org/10.1007/978-3-031-91127-9_3
17. Garbiec R. Ignorance as a determinant of the administration of the public pension system in Poland. *Zeszyt*. 2025. № 3. P. 173. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0055.2903>
18. OECD. *OECD pensions outlook 2023*. OECD Publishing.
19. World Bank. *Ukraine pension reform report*. 2024.
20. Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України. *Аналітична записка про стан пенсійного забезпечення*. 2023.
21. Верховна Рада України. (2003). Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» № 1057-IV від 09.07.2003 р.
22. Базилевич В. Д. *Страховання. Знання*. 2020.
23. Кузнєцова О. І. *Недержавне пенсійне забезпечення: сучасний стан та перспективи розвитку*. Фінанси України. 2021.